

5. Аулін О. Інститут кримінальних проступків в Україні. *Громадська думка про правотворення*. 2020. № 9(194). С. 26–28. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/dumka/2020/9.pdf>

6. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19/ed20181122#Text>

7. Кримінальний кодекс України (Документ 2341-III, чинний, поточна редакція – Визнання неконституційними окремих положень від 27.10.2020, підстава – v013p710-20). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

8. Кримінальний процесуальний кодекс України (Документ 4651-VI, чинний, поточна редакція – Редакція від 11.09.2020, підстава – 113-IX) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

9. Кримінальний процесуальний кодекс України Документ 4651-VI, попередня редакція – Прийняття від 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20120413#Text>

Сливка І.Ю.

*завідувач сектору трасологічних досліджень,
Закарпатський науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС*

ПОНЯТТЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СІМ'Ї

Сім'я – це одна з найважливіших форм організації життя людей, яка має фундаментальне значення як для людини так і суспільства. Вона відіграє величезну роль у вихованні і становленні особистості, її соціалізації, є провідником тих цінностей і норм поведінки, які прийняті в суспільстві [1, с. 4].

Всебічний захист сім'ї, поліпшення умов розвитку дітей та підлітків виступає передумовою сприятливого соціально-економічного і демографічного майбутнього нашої держави та суспільства в цілому.

Кримінально-правова охорона сім'ї та неповнолітніх від суспільно небезпечних посягань є необхідною складовою частиною їх державного захисту, що являє собою одне з найважливіших завдань соціально орієнтованої держави. Забезпечення соціальної стабільності, зміцнення фізичного та психічного здоров'я нації, попередження соціальних конфліктів неможливе без зміцнення сімейних відносин.

Проблеми кримінальної відповідальності за злочини проти сім'ї досліджувалися у роботах Ф.Г. Бурчака, Л.В. Дорош, В.П. Ємельянова, О.М. Костенка, І.П. Лановенка, П.С. Матишевського, Л.П. Михайлової, В.К. Негоденка, Ю.Є. Пудовочкина, В.С. Савельєвої, М.І. Трофімова, С.С. Яценка та ін. Але переважна більшість робіт цих науковців ґрунтувалися або на кримінальному законодавстві радянського періоду чи кримінальному законодавстві Російської Федерації, або були присвячені аналізу окремих складів злочинів проти сім'ї та неповнолітніх.

У вітчизняній науці кримінального права комплексного системного кримінально-правового аналізу злочинів проти сім'ї зроблено не було.

У Кримінальному Кодексі України норми, в яких йдеться про злочини, що посягають на відносини у сфері сім'ї передбачені ст. 164–169, які в науці позначаються як «Злочини проти сім'ї» [2], закріплені в п'ятому розділі Особливої частини КК України [3, с. 77].

Зазначені статті мають яскраво виражену специфіку об'єкта кримінально-правової охорони, що відрізняє їх від інших норм, розміщених у Кримінальному Кодексі, зокрема, вони охороняють не стільки основні конституційні права та свободи, скільки суто сімейні правовідносини, а також права та інтереси неповнолітніх, у зв'язку з чим ціла низка авторів пропонує виділити їх в окремий розділ Особливої частини КК.

До злочинів проти сім'ї законодавець відносить:

Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей (ст. 164 КК). Суспільна небезпечність даного злочину полягає в тому, що він грубо порушує обов'язки, які покладаються на батьків Конституцією України та сімейним законодавством, і посягає на нормальний розвиток і здоров'я дітей [4, с. 135].

Ухилення від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків (ст. 165 КК). Безпосереднім об'єктом злочину виступають суспільні відносини, що забезпечують захист майнових інтересів непрацездатних батьків.

Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування (ст. 166 КК). Безпосереднім об'єктом злочину є суспільні відносини, що забезпечують нормальний розвиток і виховання неповнолітніх, а також здоров'я, безпеку життя або здоров'я, особисту свободу, честь та гідність осіб, що підлягають опіці (піклуванню). Потерпілими від цього злочину можуть бути: а) діти; б) інші, крім дітей, особи, стосовно яких встановлені опіка чи піклування. Відповідно до ст. 243 Сімейного кодексу України [5] опіка і

підкування встановлюються над дітьми, які залишилися без батьківського підкування; опіка – над дитиною, що не досягла чотирнадцяти років, а підкування – над дитиною у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років [6, с. 140]. Зловживання опікунськими правами (ст. 167 КК). Безпосереднім об'єктом злочину є майнові права й інтереси особи, відносно якої встановлені опіка чи підкування.

Розголошення таємниці усиновлення (удочеріння) (ст. 168 КК). Передбачає протиправне розкриття такої таємниці і поширення відомостей, що їй становлять, серед осіб, яким не було відомо про факт усиновлення (удочеріння). Таке поширення може полягати у повідомленні таємниці усиновлення (удочеріння) якійсь конкретній особі, наприклад самому усиновленому, або невизначеному колу осіб. Його змістом, зокрема, може бути інформація щодо самого факту усиновлення (удочеріння), кровних батьків, дійсного місця, дати народження, прізвище, ім'я та по-батькові (якщо вони змінені) усиновленого, часу прийняття рішення про усиновлення (удочеріння) та реєстрації цього факту [7, с. 79].

Незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння) (ст. 169 КК). Безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують нормальний розвиток і виховання неповнолітніх дітей. Окрім того, в окремих випадках цей злочин може спричинити шкоду здоров'ю, життю та іншим правоохоронюваним інтересам усиновителів та усиновлених.

Незаконною є будь-яка посередницька діяльність щодо усиновлення (удочеріння) дитини, передачі її під опіку (підкування) чи на виховання в сім'ю громадян, яка є комерційною, тобто здійснюється з метою одержання прибутку. Незаконною слід вважати посередницьку діяльність, яка здійснюється незаконним способом (наприклад, шляхом підкупу чи залякування) або спрямована на досягнення незаконної мети (наприклад, має за мету спонукати батьків дати згоду на усиновлення дитини до її народження) [7, с. 80].

Отже, злочини проти сім'ї – це умисні суспільно небезпечні діяння (дії або бездіяльність), що посягають на інтереси і добробут сім'ї і здатні заподіяти шкоду моральному, психічному, фізичному розвитку потерпілого, його волі, здоров'ю. Суспільна небезпека цих злочинів полягає в підриві нормального морально-морального, психічного, фізичного розвитку неповнолітньої особи, а також родинно-сімейних засад, що склалися в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Інститут сім'ї в Україні: стан, проблеми та шляхи їх вирішення : рек. покажчик / Херсонський держ. ун-т; упоряд. Н.А. Арустамова, Р.І. Харчевнікова ; ред. О.О. Козлова. – Херсон: ХДУ, 2019. – 61 с.
2. Кримінальний кодекс : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131 (зі змінами та доповненнями).
3. Євтеєва Д. Сучасний стан дослідження злочинів у сфері сім'ї, опіки, піклування та нормального розвитку дітей у вітчизняній кримінально-правовій науці / Д. Євтеєва // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2017. – № 3. – С. 77–81. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2017_3_14
4. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. ; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2010. – 608 с.
5. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22, ст. 135 (зі змінами та доповненнями).
6. Кримінальне право України: особлива частина: підруч. / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – [5-те вид., перероб. і допов.]. – Х.: Право, 2015. – 528 с.
7. Кримінальні проступки: науково-практичний коментар статей Кримінального кодексу України / М.І. Хавронюк. – Київ: ВД «Дакор», 2020. – 266 с.